

15/5 69 100

AMERIKANSK LIBERAL

VID Columbiauniversitetet — kanske också vid andra universitet — har man sedan åtskilliga år ordnat med produktion av memoarer till den framtida forskningens fromma. Framstående personer intervjuas på diktafon av specialister, och deras uttalanden arkiveras. På detta sätt frambringas ett ofantligt källmaterial vid sidan av det mera ordinära; man blir nervös vid tanken på historikernas mödor om tjugi eller trettio år.

En memoar som innefattar dylika intervjuer har nyligen publicerats: *Felix Frankfurter Reminiscences* (Secker and Warburg, 25 sh.). Boken är ett utmärkt prov på metodens möjligheter. Felix Frankfurter är sedan årtionden en av Amerikas stora män. Född 1884, österrikisk jude, kom han som barn till USA, blev etta i sin juristklass i Harvard och arbetade sedan omväxlande som forskare och förvaltningsman, med en rad viktiga poster i den unionella administrationen, och professor vid Harvard; 1939 blev han medlem av högsta domstolen. Likväl är han mest känd för vad man måste kalla politiska insatser. Om någon personifierar det Amerika vi hoppas och tror på, är det Frankfurter. Han har verkat för socialpolitisk lagstiftning och för arbetarnas föreningsrätt, mot alla slags ingrepp i den medborgerliga friheten, mot rasdiskriminering. Till hans modigaste och nu i efterhand mest berömda insatser hör hans kamp mot domen över Sacco och Vanzetti. I högsta domstolen har han med framgång arbetat för en sådan grundlagstolkning som bryter hindren mot långtgående sociallagstiftning; under senare år har han ibland kommit på den konservativa sidan genom sitt starka fasthållande vid delstaternas självbestämmanderätt. Ett samtal med Frankfurter för några år sedan hör till mina ljusaste minnen från USA; han var livlig, spirituell, öppen utan floskler, på ett sätt som är ovanligt bland amerikanska dignitärer.

I intervjuerien svarar han enligt samma mönster. Han kritiserar utan respekt presidenter och ministrar, talar med värme om människor han uppskattar, berättar om sitt liv med glädje, utan skryt, men också utan falsk ödmjukhet. Frankfurter betonar gång på gång att han sällan reflekterar över sig själv och sina

Felix Frankfurter.

handlingar; "min hustru säger att det finns få människor som känner sig själva så litet som jag gör". Det verkar sant, och det ger friskhet åt hans ord då han blir utfrågad. Hans karaktärsdrag av de presidenter han känt från Theodore till Franklin Roosevelt (Truman och Eisenhower berörs inte) verkar i sin korthet träffsäkra eller åtminstone upplysande. Trots att han i mycket delade Wilsons åsikter, kände han sig inte dragen till honom. Wilsons syften var tilltalande, men hans försök att klarlägga dem var vaga — "inte vaga på grund av att de var storslagna, utan därför att de inte var genomtänkta". Som exempel på Wilsons naiva doktrinarism nämns att presidenten, då det gällde att småningom ge Filippinerna självständighet, sökte få tag i en minister som varit en skicklig domare i förmynderskapstrågor — en tankegång som Frankfurter kallar "fantastisk".

Hur egendomligt på både gott och ont (från vår synpunkt) det kan gå till i amerikanska domstolar illustreras genom åtskilliga

anekdoter. Då Frankfurter för fyrtio år sedan pläderade inför högsta domstolen för att få en lag om tio timmars arbetsdag erkänd som grundlagsenlig avbröts han av en konservativ domstolsmedlem: "Tio timmar. Tio timmar. Varför inte fyra?" Frankfurter svarade: "Your honor, om — jag tillåter mig den hypotesen — er läkare skulle finna att ni äter för mycket kött, är det väl inte nödvändigt för honom att tvinga er att bli vegetarian." "Det var lagom åt er!" ropade domstolens store liberal, Oliver Wendell Holmes, till sin kollega.

Frankfurter bär, självfallet och utan choser, på en dubbel lojalitet. Hans amerikanska patriotism hindrar inte att han känner sig som jude och verkat som sionist. Han hade sagt nej till höga domarplatser då han mottog Franklin Roosevelts erbjudande 1939. "Med tanke på Tysklands brutala, barbariska politik och på att genom denna infektion antisemitismen fick spridning i andra länder och inte minst hos oss hade presidentens utnämning av en jude till medlem av högsta domstolen en sådan innebörd för mig att jag inte kunde säga nej."

En rad domare i amerikansk debatt och amerikansk historieskrivning har större auktoritet än flertalet presidenter och senatorer. Oliver Wendell Holmes, kanske också Louis Brandeis, hör till den gruppen från senare tid. Utan tvivel är Felix Frankfurter en av dessa utvalda.

HERBERT TINGSTEN

10 ju höjst aut